

LEVENDE LAND

Medlemsblad for Frie Bønder

OBS KØR NU IKKE DE SMÅ OVER

Levende Land

- Tidsskrift for frie bønder og husmænd

Ansvarshavende:

Formand Tonny Klinch Hansen,
skovdal@profibermail.dk

Redaktør:

Ole Kjærulff Davidsen
olekdavidsen@gmail.com

www.friebonderlevendeland.com

Indsendelsesfrist for bidrag til næste
nummer artikler og debatindlæg:
15.08.2023

Artikler:

Du kan kontakte os med en artikel-idé
eller forhøre dig om kommende temaer
for Levende Land.

Kontakt os på fbll@outlook.dk

Debatindlæg:

Debatindlæg som kommentarer til
artikler eller andre relevante emner.
Max 1000 anslag.

Layout:

Mediegrafisk Praktikcenter, Roskilde
Emilie Mary Rasmussen

Tryk:

Lasertryk

Forside:

"Kør nu ikke de små over!",
Øko-net / grønfolkeoplysning. dk /
2B-GRAFIK

Copyright:

Levende Land/forfatterne

REDAKTIONELT

Det er nu anden gang, undertegnede har den ære at redigere Levende Land. Denne gang har det på ingen måde skortet på stof, og landbrugspolitisk må de sidste måneder nærmest betegnes som turbulente. Her tænker jeg naturligvis på implementeringen af den ny ejendomsvurderingslov, der blev skudt i gang med udsendelsen af det såkaldte Styresignal d. 30-03 2023.

Det har været naturligt at lade en sektion af bladet her dreje sig udelukkende om dette tema. Et andet hovedtema er landsmødet sidst i februar, der ud over formandskabets beretninger også bød på et særdeles oplysende foredrag om de sidste 30 års landbrugspolitik, ved ph. d. Rasmus Blædel Larsen.

Under sektionen "Foreningen" bringer vi en reportage herfra samt formandens

beretning og aktuel replik. Endelig bringer vi en sektion, "Varia", med en række artikler om aktuelle emner, som CSA, regenerative dyrkningsformer og Landbrugsstyrelsens gryende konflikt med EU's landbrugskommissær. Dem, der savner fejring af 20-året for stiftelsen af Frie Bønder - Levende Land, kan vi berolige med, at der kommer et jubilæumsnummer af bladet her til efteråret.

Erfarne medlemmer indbydes allerede nu til at spidse gåsefjeren eller tænde for pc/Mac-en og forfatte deres erindringer om en begivenhedsrig historie, der i kraft af et helt usædvanligt egensind har ført os til, hvor vi står i dag - med flere hundrede nye medlemmer og en boblen af idéer og aktiviteter som aldrig før.

Indholdsfortegnelse

FORENINGEN

5. Formandsreplik
Af Tonny Klinch Hansen

7. Landsmøde 2023
v. Ole Kjørulff Davidsen

9. Formandsberetning
Af Tonny Klinch Hansen

OMVURDERINGERNE

12. Kort om ny beskatning
af ejendomme på landet
Af Ole Kjørulff Davidsen

15. Genopfind husmandsbrugene!
Af Knud Storgård

18. Store bæredygtighedsdag
v. Ole Kjørulff Davidsen

21. Omvurderingsaktionen -
Baggrund og fremtidsperspektiver
Af Ole Kjørulff Davidsen

24. Brandbeskatning og jordpriser
Af Annette Kjørulff Davidsen

VARIA

27. Landbrug og fællesskab
*Af Tonny Klinch Hansen
og Ole Færgeman*

30. Fremtidens landbrug
er regenerativt
v. foreningen Regenerativt Jordbrug

34. Kunsten at undgå ret og
rimelighed
Af Rasmus Blædel Larsen

KOMMENDE BEGIVENHEDER:

41. Sommermøde 2023

Formandsreplik

Af Tonny Klinch Hansen

Kære Medlemmer.

Først vil jeg indlede med et stort velkommen til de mange nye medlemmer i vores forening, som kræver særlig opmærksomhed - også en opgave der har sendt kartoteksbestyrer Marie Klintrup samt kasserer Anders Clausen på overarbejde; kæmpe tak for indsatsen.

Bestyrelsen håber meget, at vores nye medlemmer vil blande sig i debatten, og ser meget gerne, hvis nogle har lyst at bidrage i bestyrelse eller udvalgene, som netop nu gennemgår en reorganisering.

Af Tonny Klinch Hansen - her i byggen

Omkategoriseringerne

har ramt flere tusinde mindre landbrug. Det er et fuldstændig vanvittigt tiltag og vel det største anslag mod små landbrug siden stavnsbåndets indførelse - selv om vi hvert år ser tiltag fra centralt

Marken skriger efter vand!

hold, som udhuler de mindre brugs økonomi, altid med samme begrundelse, at det er for dyrt at håndtere støtte til de mindste.

Frie Bønder – Levende Land har den klare holdning, at støtte skal gives alle uanset størrelse; vi mener endog at mindre landbrug skal tilgodeses særligt hvad angår EU støtten, hvilket i øvrigt anbefales i EU's netop vedtagne plan for 2023 til 2027.

Foreningen bruger mange resurser på omkategoriserings-sagen, og arbejdet fortsætter i relation til forskellige aktører; hvor sagen ender, ved vi ikke, men foreningen er villig til at gå rigtigt langt.

Lige nu følger foreningen bl.a. et spor, der involverer EU-kommissionen, og som drejer sig om, at de mindre brug stilles konkurrencemæssigt dårligere i forhold til de brug, som ikke bliver omkategoriseret. Det er faktisk indskrevet i den nye EU-reform, at

medlemsstaterne skal arbejde for at understøtte de mindre brug.

Her også en stor tak til Ole og Annette Davidsen samt vores fantastiske Facebook-gruppe Marie R., Laura og Sophia for et super flot arbejde med Frie Bønder- Levende Lands synlighed.

Sommer

Tørt vejr har ramt Danmark, og bønder snakker om tørkehjælp, hvilket på nogle områder virker fair; her tænkes specielt på de brug, der akut mangler foder. Her bakker foreningen op om brug af braklagte arealer. Ellers er jeg ret skeptisk i forhold til tørkepakker, fordi de er svære at fordele på retfærdig vis, og min betænkelighed går på, at smålandbrug bliver forbigået, og især mælke- og kødproduktionen af en vis størrelse vinder på deres bekostning.

Jeg ser derimod positivt på en tørkepakke til bær- og grøntsagsavlere, da deres produktion er sæsonvarer og flugter godt med både klima- og kostråd - og det tabte kan jo ikke hentes ind senere på året.

Som det kan ses på fotos, er også vort brug påvirket af tørt vejr, så vi er på en mark begyndt at fodre, men på samme mark ser det ud til, at Gøgeurt synes om det fine vejr.

Vi har i år 12 ha med vårbyg, som er noget tyndt, men kan glæde os over 7 ha med hvede, der står ret godt - som ordsproget siger: Hede giver Hvede.

Ellers glæder vi os til sommermødet, som i år foregår på Sjælland, hvor vi skal besøge

Hø i juni til håndtamme køer

Mosegården og Tannie og Linne, som producerer grøntsager; her får vi en forfriskning og en rundvisning.

Senere skal vi besøge Pia og Steen Nørhedes forsøgslandbrug, hvor vi spiser en solid frokost, derefter en rundvisning, og endelig slutter vi med eftermiddagskaffe og tak for i dag.

Se mere andetsteds i bladet; bestyrelsen håber at se rigtig mange medlemmer, sommermødet er også åbent for ikke medlemmer (- først til mølle gælder alle).

Fortsat god sommer!
Tonny Hansen

Gøgeurten er en orkidé, der følges ad med græssende kvæg.

Landsmødet 2023

D. 25. februar, lørdagen efter skolerens vinterferie, holdt Frie Bønder - Levende Land sit traditionsrige landsmøde med oplæg, sang, frokost og generalforsamling. Vi har valgt denne gang at bringe en del fotos, mens referater af oplæg, mv. kan findes på vores hjemmeside, friebonderlevendeland.com.

Formandsberetningen er dog trykt her som en selvstændig artikel.

Mødet indledtes med et oplæg ved etnolog og Ph.d. med speciale i dansk landbrugslovgivning Rasmus Blædel Larsen.

Foredraget drejede sig om sammenhænge mellem den europæiske landbrugspolitik og de hjemlige forhold, med en række udblik til begivenheder i dansk politik igennem de seneste tiår. En del af dette kan man også læse om andetsteds i bladet her, men indlægget på landsmødet rummer meget andet uhyre interessant og relevant stof, f.eks. en omtale af den spanske professor Tomas Azcarate, der efter et langt liv med forskning i CAP-en er nået til den konklusion, at "landbrugsstøtten har intet med landbruget at gøre". Referatet af foredraget, som ligger på FBLLs hjemmeside, er hermed varmt anbefalet.

Efter oplægget og en grundig debat gik man over til et andet højdepunkt, nemlig den delikate frokost, der som de foregående år var kreeret af *chef* Lars Pedersen.

"Hvem tør finansiere landbruget i fremtiden?"
Rasmus forklarer. Privatfoto.

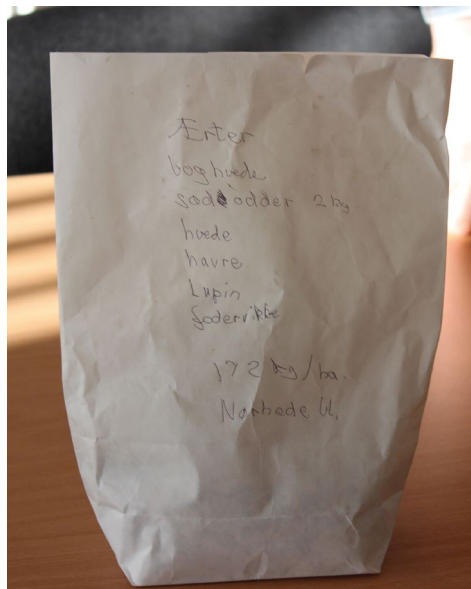
Trængsel ved buffeten. Fra højre Sophia Straarup og Laura Bellers (valgt til observatører i bestyrelsen og med i FBLLs sociale medier- og nyhedsbrevs-gruppe); Marie Klintrup (bestyrelsen) og Anne Rehder (bestyrelsen)

Efter kaffen gik man over til de foreskrevne handlinger. Først beretninger ved formand og næstformand, og herefter en grundig gennemgang af regnskaberne.

Efter valghandlingen, der foregik uden dramatik, og som man kan læse nærmere om i det officielle referat på hjemmesiden, sluttede dagen med, at Steen Nørhede præsenterede og delte ud af sin særlige blanding til en regenerativ foderafgrøde.

For særligt interesserede ses de syv arter i blandingen her:

Ærter, boghvede, sæddodder, hvede, havre, lupin, fodervikke

Fra højre:

Næstformand Ole Færgeman, formand Tonny Klinch Hansen og bestyrelsesmedlem Bo Gløde

Fra venstre:

Officiel mødereferent Ruth Christensen; mødedirigent Hans Jørgen Nygaard; Rasmus Blædel Larsen; Bestyrelsesmedlem Bo Gløde; formand Tonny Klinch Hansen.

Fra venstre:

Medlem, bonde, agronom Steen Nørhede og permakultur-designer, gårdejer Mette Brodersen

Formandsberetning

Af Tonny Klinch Hansen

Status februar 2023

De sidste par år har på mange måder været vildt atypiske; det startede med Corona, som rokkede ved vores forestilling om, at vi var udødelige, og ikke mindst at videnskaben ville hjælpe, hvis noget gik galt - og måske var det videnskabelig jagt, der startede hele Corona-problemet... Jeg tror, vi er mange, der tænker over, hvor sårbare vi egentlig er, og hvad der bliver det næste, som rammer os mennesker.

Noget andet er en menneskelig katastrofe, krigen i Ukraine, som har sat hele verdenssamfundet under pres, og som sætter spørgsmålstegn ved tesen om ubegrænset samhandel og dermed viser, at ideen om, at alt skal produceres billigt muligt, gør folkeslag sårbare, når konflikter opstår.

Jordskælv i Tyrkiet og Syrien minder os ligeledes om forfærdelige ulykker, hvor mennesker fanges i naturkatastrofer, men værst er vel den menneskeskabte ulykke, hvor entreprenører og bygherrer ser stort på bygge-regler, mv.

FBLLs beretning kan måske virke ret banal set i de store ulykkers lys, men det ændrer ikke en tøddel ved, at der sker stor forskelsbehandling af danske bønder, alt efter hvem der råber højest. Trenden er, at stor-landbrug løber med både opmærksomhed og Landbrugsstøtten.

Dialogforum med Landbrugsstyrelsen

Det er et nyt tiltag fra Landbrugsstyrelsen, at man ønsker dialog med foreninger med tilknytning til Dansk landbrug. Foreningerne er, ud over FBLL, Økologisk landsforening, L&F, Landdistrikternes Fællesråd, Bæredygtig landbrug samt LandboUngdom, som dog har meldt ud, at de ikke kan afse tid til dette forum - lidt tyndt kan man synes.

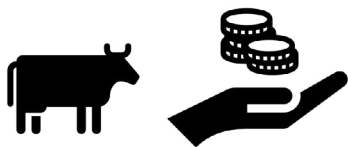
FBLL er glade for denne invitation, og tiden må vise, om der er reel mulighed for indflydelse på den danske regulering af landbrugsområdet.

En af de ting, FBLL bragte på banen ved sidste møde i Landbrugsstyrelsen, var reglen om støtte til køer, hvor styrelsen mener, at et landbrug skal have mindst 20 køer for at opnå præmie, som bliver omkring 100 kr. pr ko.

Begrundelsen fra styrelsen var, at det handlede om cost-benefit, som betyder, at det er alt for dyrt at udbetale til mindre brug.

Den analyse er FBLL selvsagt ganske uenig i, da det faktisk er de små brug, som har det sværest økonomisk, men på den anden side er det dem, der skaber biodiversitet ved afgræsning og plejer den natur, der mange steder er ved at gro til.

FBLL kan fristes til at mene, at kun de første 20 køer skal have støtte. At ordningen er for dyr at administrere, er i bund og grund ikke den enkelte landmands problem.

Sagen slutter ikke her, for FBLL vil bede landbrugsstyrelsen om dokumentation for udsagnet og vil om nødvendigt bede om aktindsigt i beregningerne.

I den netop vedtagne EU-landbrugsordning pålægges de enkelte medlemslande at gøre mere for afgræsning af sårbare arealer.

Noget af det sidste nye er, at køer på græs udleder mindre CO₂, og det gælder for både malkekøer og kødkvæg.

CO₂-udledning er blevet et hot emne nu, da jagten på klimaskadelige udledninger er gået i gang, og FBLL bliver tvunget til at forholde sig til problemstillingen; derfor ønsker bestyrelsen en drøftelse med medlemmerne.

FBLL har lavet et oplæg til en model, ud fra noget af det bestyrelsen har diskuteret.

Arven fra Holger Jensen

FBLL har modtaget en særdeles flot arv fra Holger Jensen, som har været medlem siden 2005. Holger fandt vores forening i en sen alder, godt 70 år. Hvad der fik Holger til at donere til FBLL ved vi ikke, men noget er faldet i god jord, om jeg så må sige; jeg tror at vort blad, samt holdninger og artikler om hvordan landbrug bør drives, er noget der rammer ganske godt.

Holger er født på et husmandssted nord for Horsens, hvor faderen kørte mælk for egnens landmænd til det lokale mejeri. Holger havde et stort ønske om et landbrug, en landmandskone samt børn men ingen af de ønsker blev opfyldt.

Det fortæller os vel bare at der er stadig mange både unge og ældre mennesker der ønsker sig et landbrug, men vi har fået hele strukturen omkring landbrug skruet tosset sammen, så ikke ret mange kan komme i nærheden af et landbrug og da ikke et, man kan leve af.

Cap 2023.

Cap ordningen, som løber fra 1. januar til udgangen af 2027, er sat i værk og den er noget langt fra det, vi i FBLL kunne have ønsket os; omfordelingsordningen, som handler om

at de første ha. på et landbrug har en højere værdi, blev ikke til noget i Danmark med denne reform, til trods for at kommissionen havde betegnet netop dette område som vigtigt i forholdet til at understøtte de mindre landbrug.

Landbrugsstyrelsen i Danmark har brugt rigtig mange kræfter og resurser på at overbevise kommissionen om det forfærdelige ved en sådan ordning og fik i sidste øjeblik frigørelse fra omfordelingsstøtte.

FBL har ikke lagt denne sag i graven, og i bestyrelsen drøftes, hvordan vi bringer denne sag videre; det ender formentligt med et skriv til EU kommissionen og kommissæren, hvor påstanden vil være, at EU er ført bag lyset - en alvorlig anklage, men ikke desto mindre sandt.

Bladet "Levende Land"

Bladet er på gaden også inden Landsmødet. Bladet er ret resursekrævende, og det har været til debat, om det skal og kan fortsætte. Heldigvis er det lykkedes at finde kræfter til at bladet kan fortsætte, jeg tror at bladet stadigt har en vigtig funktion, så derfor er det vildt godt at Ole Davidsen har taget bolden, så kæmpe tak for det, Ole.

Facebook og nyhedsbrev

Tre friske bachelorer, Laura, Marie og Sophia, har tilbudt at hjælpe på vej med Facebook og et månedligt nyhedsbrev, som I sikkert har modtaget; hvis ikke må I endelig give lyd. På dette møde vil de fortælle mere om sig selv og hvad de tænker, der skal ske på den digitale side af FBL.

Det første nyhedsbrev er sendt ud via mail, og bestyrelsen er supertilfreds med resultatet, så tusind tak for det.

Jeg vil også takke Det Fælles Bedste for samarbejdet, især projektet "Hvor kommer maden fra", hvor hele 5 medlemmer af FBL har givet oplæg, det er Nanna Clifford om global handel, Karen Sunds om Handelsaftaler og ikke mindste barrierer, Anne Rehder om regenerativt landbrug, Ole Færgeman om GMO og betænkelighed derved, og til sidst jeg selv om foreningen og hvorfor vi har et landbrug som det, vi har.

Tak til NOAH og kæmpe tak til bestyrelsen som bidrager med meget og meget.

Men allervigtigst tak til jer, kære medlemmer, for at bakke op om vores forening, for har vi ikke medlemmer, er vi ej heller en forening.

Tak for ordet.

Kort om ny beskatning af ejendomme på landet

af Ole Kjørulff Davidsen

Foråret 2023 blev for rigtig mange husmænd og småbønder hektisk på en uventet og meget ubehagelig måde. Regeringen valgte nemlig at iværksætte den proces til omvurdering af status for ejendomme på 5 - 15 ha, som alle folketingets partier, minus EL, havde vedtaget med Ejendomsvurderingsloven tilbage i 2017. Dengang var bekymrede forespørgsler om de mindre landbrugs fremtid blevet mødt med beroligende meldinger fra lovgiverne. I et svar d. 29-11 2017 skrev daværende skatteminister Karsten Lauritzen således til Sammenslutningen af danske Småøer:

”Jeg vil gerne understrege, at jeg ikke har noget ønske om at øge beskatningen af hobby- og deltidslandbrug...”

Virkeligheden skulle vise sig at blive en ganske anden. Det vidste vi i Frie Bønder allerede fredag d. 31-03, hvor Vurderingsstyrelsen udsendte det såkaldte styresignal, dvs. et cirkulære med udmøntning af de kriterier, som Vurderingsstyrelsen skulle arbejde efter. Sammenholdt med bemærkningerne til loven af 2017 fremgik det tydeligt, at hensigten var at omkategorisere et endog meget stort antal ejendomme fra landbrug eller skovbrug til bolig eller erhverv. Netop sådan er det også gået.

Alt gik dog langt fra efter planen for regeringen. Det blev hurtigt klart, at den ny beskatning ville få fatale økonomiske konsekvenser for de allerfleste af de berørte brug,

Skatteminister Jeppe Bruus. Bruus var kommunikationschef i Skat 2016-2018 under daværende skatteminister Karsten Lauritzen.

og desuden en ødelæggende effekt på livet i landdistrikterne. I løbet af få uger opnåede Facebook-gruppen ”Netværk mod nye ejendomsvurderinger af små landbrug” 15.000 medlemmer. Frie Bønder skrev til skatteministeren, som svarede, at han var forundret over utilfredsheden, da styresignalet var blevet til i tæt samarbejde med Landbrug & Fødevarer. Da Landdistrikternes Fællesråd og 38 borgmestre for landdistrikt-kommuner sluttede sig til modstanden, blev situationen hurtigt uholdbar for specielt regeringspartiet Venstre.

Forligspartierne valgte i den situation - som vi havde forventet det - at give en mindre indrømmelse med hensyn til overgangsordningen, der skulle holde ejerne af ejendomme,

Tidligere skatteminister, nu direktør i Dansk Industri Karsten Lauritzen.

hvis beskatning stod til at femdobles eller mere, nogenlunde skadesløse. Og så spillede man "Naturkortet": Endnu en kategori af ejendomme skulle indføres, nemlig naturejendomme. Processen med omvurderingerne skulle imidlertid fortsætte efter planen, selv om denne plan altså nu skulle revideres.

Ud over at skrive til ministeren og samtlige folketingsmedlemmer samt udsende pressemeddelelser gjorde Frie Bønder det, at vi gik i samarbejde med Øko-Nets leder Lars Myrthu-Nielsen om at arrangere en konference d. 05-05 på Christiansborg, med deltagelse af blandt andre borgmester for Assens Kommune Søren Steen Andersen og leder af partiet Alternativet, Franciska Rosenkilde - se særskilt artikel herom. Det stod efter dette klart, at landdistrikt-kommunerne ikke stillede sig tilfredse med forligspartiernes justering af lovens udmøntning og den påtænkte ændring. Det gjorde Frie Bønder, Øko-Net og de allerfleste af de berørte smålandbrugere

selv sagt heller ikke: Der er jo fortsat lagt op til, at landbrugsjord skal beskattes helt forskelligt pr. arealenhed, alt efter hvor meget jord, ejeren har i sin besiddelse.

Bestyrelsen for Frie Bønder foretog yderligere en række initiativer. Vi skrev til EU's landbrugskommissær Janusz Wojciechowski og gjorde opmærksom på, at Danmark nu også ved sin skattepolitik modarbejdede EU's fælles landbrugspolitik - der søger at beskytte de små landbrug. Dette følger sig til en tidligere henvendelse om den danske regerings krumspring i forhold til EU's politik, sådan som det her i bladet er beskrevet af Rasmus Blædel Larsen.

Vigtigst formulerede FBLL et alternativ til den nye lovgivning, der allerede havde vist sin utilstrækkelighed ved den kaotiske implementering og de mange tusinder indsigelser og udsigt til en endeløs strøm af klager.

Pressemeddelsen herom lød som følger:

"Frie Bønder - Levende Land (FBLL) hilser det velkommen, at forligskredsen bag ejendomsvurderingsloven nu er enige om, at udviklingen på landet skal fremmes, og at det skal være attraktivt at bo på landet. Imidlertid vurderer FBLL, at de hidtil udmeldte justeringer af loven og dens implementering langt fra er tilstrækkelige til at opnå den ønskede effekt på udviklingen af landdistrikterne.

Derfor anbefaler FBLL, at loven forenkles, således at alle privatejede landbrugs- og naturejendomme over 2 ha samles i én kategori: Landejendom. De første 2 hektar beskattes som bolig, medmindre der på ejendommen foregår landbrugsaktivitet /

naturpleje, eksempelvis permakultur. De øvrige arealer beskattes som landbrugsjord / natur med samme takst per hektar, uanset bedriftens samlede størrelse. Kravene til ordentlig landbrugsaktivitet og naturpleje fremgår af Landbrugsstyrelsens udmøntning af Landbrugsloven, eksempelvis som registreret i det årlige fællesskema for ejendommen. FBLL anbefaler, at det igangværende arbejde med omkategorisering af landejendomme suspenderes, og at skatteministeren snarest indkalder Folketingets partier til forhandling om en revision af loven som foreslået.”

Forslaget er ikke perfekt, og der skal udvikles yderligere på det, men i situationen er det vigtigt, at det er enkelt. Dette så meget desto mere som forslaget indebærer en markant administrativ forenkling og dermed mulighed for overførsel af ressourcer til andre områder, f.eks. landdistrikterne.

Vi vil meget bestemt appellere til, at man ikke anser den politiske kamp for tabt.

Det kan vel være, at det ser ud som om, vi har få alliancepartnere, men de er der, både i kommuner og de politiske partier, og vi har en åbenlyst god sag. Ejendomsvurderingsloven har jo allerede med største tydelighed vist sig umulig at administrere på fornuftig måde, og faren for kaotiske tilstande er overhængende. Værst af alt indebærer loven et brud på elementære retsprincipper om lighed for loven. Endelig er det næppe at flertal af befolkningen, der ønsker samfundene i landdistrikterne udslettet og yderligere arealer inddraget til industrilandbrug.

Materialet om den ny beskatning er allerede vokset til det nærmest overvældende. Vi har valgt her at bringe yderligere fire artikler: Knud Storgård skriver om danske husmandsbrug i fortid, nutid og fremtid, undertegnede rapporterer fra konferencen i Fællessalen på Christiansborg d. 05-05 2023, inklusive eget indlæg, og Annette Kjærulff Davidsen orienterer om jordfordelings-lobbyen Collective Impact.

Genopfind husmandsbrugene!

KNUD STORGÅRD *Ingeniør, husmand, Sjelle*

For ca. 100 år siden stjal staten under ledelse af den radikale statsminister Carl Theodor Zahle store landområder fra godser og herregårde ved den såkaldte lensaffløsning i 1919 og gav det til de fattige landarbejdere.

Godsejerne opfattede det som konfiskation, hvad det i virkeligheden også var; et overgreb, der vakte bitterhed og vrede i vide kredse: Man stjal jord fra de rige, og gav jord til de fattige. Godserne skulle afgive 20 pct. af deres jord til de mange fattige landarbejdere på landet.

Lensaffløsningen fik meget stor betydning for udviklingen i landdistrikterne, da der blev

"Knud Storgård

oprettet rigtig mange små statshusmandsbrug på den jord, som staten havde stjålet fra herregårdene, og det betød også, at der blev oprettet mange arbejdspladser i landdistrikterne, mange nye købmandsbutikker, brugsforeninger, skoler, mindre håndværksvirksomheder, forsamlingshuse, slagterier, mejerier, jernbaner, alt sammen til glæde for Danmark og ikke mindst for livet i landdistrikterne.

De enkelte statshusmænd fik såkaldt brugseje og dermed rådighed over jorden mod at betale en årlig jordrente til staten. Statslåneene udgjorde ni tiendedele af ejendommens låneværdi, det vil sige købesummen for jorden med tillæg af udgifterne til opførelse af de fornødne bygninger og til anskaffelsen af den fornødne besætning og inventar.

I alt blev der oprettet 28.113 statshusmandsbrug. Disse små landbrug blev drevet som familiebrug på en skånsom måde; der blev ikke brugt pesticider eller andet djævelskab til skade for naturen eller til skade for grundvandet, der blev plantet mange læhegn omkring bygningerne og markerne, de gav læ for vinden og blev samtidig et levested for fugle og andre dyr og insekter.

Især husker jeg fra min barndom på landet alle de levende hegn langs markerne med træer og buske, vandløb og vandhuller, kvæg på græs og lærkens og vibens sang over markerne i de lyse sommeraftener.

Vi børn legede i naturen uden de voksnes øjne i nakken, vi klatrede i træer i skoven, fiskede i bækken sammen med vores kammerater, uden at vores forældre vidste, hvor vi var; de regnede med, at vi jo nok kom hjem, når vi blev sultne.

Vi kendte ikke til kriminalitet og stoffer, og der var ingen, der havde ”bogstav-sygdomme”.

Siden har det vist sig, at disse husmandsbrug var for små til at kunne give en rimelig indkomst til familien uden en anden indkomst fra beskæftigelse uden for bedriften. Det har betydet, at der gennem årtier har bredt sig den opfattelse, at når der var økonomiske problemer – og dem har der været mange af – så var løsningen at blive større.

Derfor vedtog regeringen og Dansk Folkeparti i 2010 lovforslag (L39) til ændring af lov om landbrugsejendomme. Loven ophæver den tidligere arealgrænse på 500 ha for erhvervelse og sammenlægning af landbrugsejendomme. Derudover ændrer den reglerne om bopælspligt og selveje, og det blev muligt for udenlandske selskaber at opkøbe store dele af Danmarks landbrugsjord.

Loven blev en ulykke. Den blev vedtaget i Folketinget den 16. marts 2010 alene med regeringens og Dansk Folkepartis stemmer, mens hele oppositionen stemte imod loven. Bjarne Laustsen og Kristen Touborg udtalte under tredjebehandlingen i Folketinget, at loven ville blive ophævet, dersom der kom en anden regering efter et kommende valg.

Der kom en anden regering efter valget, hvor flere af Folketingets medlemmer havde en baggrund fra stenbroen og ”latinskolen”

uden kendskab til landbrug og landdistrikternes problemer. Loven blev ikke ophævet.

I forbindelse med den nye ejendomsvurdering er der nogle i de fine saloner i København, der ønsker at affolke landdistrikterne. Hvorfor ikke gøre det modsatte? Genopret de små husmandsbrug til gavn og glæde for mennesker og naturen i Danmark.

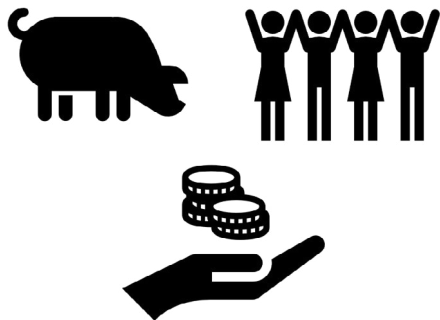
Nu kan man selvfølgelig ikke som i 1919 stjæle jorden fra de store industrilandbrug – heldigvis for det – men kunne man ikke se på, hvordan disse store industrilandbrug forvalter den danske natur?

Mange læhegn er fjernet, vandløb er rørlagt, og man bruger pesticider og andet djævelskab til skade for vores grundvand. Disse landbrug står for 33 pct. af udledningen af klimagasser, når importen af foder medregnes, og det optager 62 pct. af Danmarks areal. Det burde forpligte i særlig grad, når et enkelt erhverv råder over så store arealer og medfører så stor klimabelastning.

Hvis der er et flertal i Folketinget, kunne man som i 1919 genoprette de små familielandbrug, som på en skånsom måde kunne genoprette naturen ved at plante nye skove; der gives jo tilskud til skovrejsning, hvilket betyder, at man kan plante ny skov næsten gratis. Man kunne plante mange læhegn omkring bygningerne og markerne, hegn, som giver læ for vinden og samtidig bliver et levested for fugle og andre dyr og insekter.

Den nye tids husmænd er for de flestes vedkommende ikke kun landmænd. Det er mennesker, som ønsker at bo og arbejde i fri natur langt væk fra storbyen, det er måske

mennesker, som har en højere uddannelse, og med nutidens gode kommunikationslinjer har begge forældre mulighed for helt eller delvist at arbejde hjemmefra. De er flyttet på landet med familien, fordi der er lys og luft og plads til børnene.

Man kan give sine børn en meningsfuld tilværelse, ansvar for andre levende væsner, og der kan opstå et reelt arbejdsfællesskab for alle familiens medlemmer. Det er den form for samvær, som kaldes kvalitetstid, og som mange betaler for i dyre domme i badelande og oplevelsesparker. Når børnene kommer fra skole, er mor eller far hjemme.

Under coronaepidemien var der mange mennesker, der blev tvunget til at arbejde hjemme, og efterfølgende er nogle blevet glade for at arbejde hjemme, hvor der i nogle tilfælde er mere arbejdsro. Mange af disse nye landboer kommer måske med en høj indtægt, som kan beskattes til gavn for kommunekassen, så kommunen ikke behøver at nedlægge skoler og anden infrastruktur i landdistrikterne.

Slip børnene fri i naturen, børns rammer for fri leg i naturen uden voksnes øjne i nakken

er skrumpet. Under leg på egen hånd får børn muligheder for at udforske egne grænser, følge nysgerrighed og udvikle selvtillid, påpeger fagfolk.

Ejerskabet af dansk landbrug står over for store omvæltninger de kommende år. Tusindvis af selvejende landmænd med meget stor bankgæld skal på pension, og de skal helst sælge til priser, som langt overstiger, hvad en ung landmand kan betale. Samtidig har Danmark indført en af Europas mest liberale lovgivninger for udenlandsk ejerskab. Det kan bane vejen for opkøb af dansk jord og landbrug i en helt ny skala.

Hvis politikerne ikke vågner op og griber ind, vil strukturudviklingen fortsætte med endnu større kraft, og det Danmark, vi har forsvaret i 1.000 år, vil vi miste på bare 100 år. Det bliver spændende at se, om den nye regering har vilje og evne til at bevare de små landbrug og livet i landdistrikterne.

Indlægget har med en anden overskrift været bragt i Jyllands-Posten d. 21-05 2023.

STORE BÆREDYGTIGHEDSDAG

Ole Kjærulff Davidsen

Konferencen ”Store Bæredygtighedsdag” blev afholdt fredag d. 5. maj 2023, St. Bededag i Fællessalen på CHRISTIANSBORG. Baggrunden for dagen var, at Øko-net havde taget initiativ til at lancere Store Bæredygtighedsdag som fremtidig erstatning for Store Bededag - og det skete med en ”snig-start” allerede fredag d. 5. maj 2023 på den sidste St. Bededag. Øko-net og Frie Bønder - Levende Land afholdt i fællesskab og samarbejde konferencen om bæredygtighed, i år med fokus på den ny beskatning af mindre landejendomme – med følgende titel:

Der er noget helt galt i Danmark! - Hvad er Regeringen og Vurderingsstyrelsen i gang med at gøre ved de små bæredygtige landbrug og livet i landdistrikterne!?

Konferencen blev filmet i god kvalitet, og de enkelte sekvenser med hver sin oplægsholder og efterfølgende debatter kan ses via linkene sidst i dette blad.

Her bringer vi enkelte high-lights og kommentarer:

Assens' borgmester, Søren Steen Andersen (V)

Borgmester Søren Steen Andersen indledte mødet med at give et øjebliksbillede fra det vestfynske bakkeland, "hvor de små ejendomme ligger som perler på en snor", og hvor hver enkelt lille gård er rammen om virkeliggørelsen af en families drømme - selvom der hverken er tale om et nemt eller luksuriøst liv, derude hvor der ingen offentlig service er, men store opgaver med vedligeholdelse og daglig drift. Nu oplever borgmesteren, der selv bor "uden for byskiltet", hvordan fremtiden for denne kategori af mennesker, der "har købt noget, som relativt få andre i virkeligheden gerne vil have", pludselig er blevet højst usikker. Det samme gælder "den diversitet, der er så vigtigt for landet, for landdistrikterne og se nærliggende landsbyer." Søren Steen Andersen, der har spillet en ledende rolle i de mange borgmestres initiativ imod styresignal og omvurdering, konkluderede, at selv om der for nylig var sket forbedringer med hensyn til overgangsordningen, er "retsfølelsen kompromitteret", vi "er ikke i mål", og processen bør standses, for "grundessensen er stadig forkert".

Francisca Rosenkilde, leder af partiet Alternativet, der var husvært for os, talte for at se beskatningsskandalen i en større sammenhæng:

Flertallet af politikere har mistet følingen med den politiske proces og forstår reelt ikke, hvad de lovgiver om, og er egentlig "fjernstyrede". Samtidig mangler der generelt viden om de afgørende vigtige sammenhænge, som fødevarer og landbrug indgår i. For hendes parti er landbrugspolitikken nu det vigtigste, og Alternativet bakker uforbeholdent op om visioner om flere, mindre bedrifter med en mangfoldig og divers produktion. Partiet

støtter således fuldt og helt de små landbrugs kamp imod den ny beskatning, men Rosenkilde betonedede nødvendigheden af, at alle med interesse i sagen var aktive i offentligheden og lagde pres på det politiske niveau. Under debatten blev det klart, at det er sandsynligt, at skattelovgivningen reelt er ulovlig i forhold til gældende EU-lov, og Alternativet påtog sig at bidrage til opklaringen heraf igennem spørgsmål i Folketinget.

Ole Kjærulff Davidsen, undertegnede, holdt oplæg på vegne af Frie Bønder. Se særskilt artikel.

Niklas Milthers, kok og regenerativ gartner, Nordhøjgård, Sydlyn, havde kogt den delikate suppe, vi fik til frokost, på Lars Myrth-Nielsens jordskokker. Niklas forklarede, at med den grøntsagshave på 0,2 ha, som er hans fuldtidsbeskæftigelse, er han selvskrevet til høj beskatning, selv om han er langt mere produktiv pr. ha end konventionelt frilandsgartneri. Ikke desto mindre mener Niklas Milthers, at mikrolandbrug som hans, som der hastigt bliver stadig flere af, er fremtidens landbrug.

Rasmus Blædel Larsen, phd. i landbrugets rammevilkår / radiovært på den2radio.dk mente, at den aktuelle skattelovgivning antagelig er blevet til efter pres fra skjulte, men magtfulde aktører. Generelt er billedet både nationalt og i EU-sammenhæng, at landbrugslobbyerne oftest viser sig stærkere end politikerne, og bag disse lobbyer står vel at mærke investorer, finansvæsen og transnationale selskaber, herunder de danske andelsselskaber. Imidlertid er det RBL's vurdering, at de danske, mindre landbrugs overlevelse i høj grad afhænger af, om det kan lykkes at få EU til at sætte sig igennem

i forhold til Danmarks nationale landbrugs-politik, der er de små landbrug langt mindre venligt stemt, end EU er det. En række af temaerne i foredraget er i øvrigt yderligere udfoldet i en aktuel artikel i tidsskriftet Arc, som er oversat andetsteds her i bladet.

Kjeld Hansen, journalist, Bæredygtighed ApS / Gylle.dk, forklarede, at vi netop nu landbrugsmæssigt står i en enestående ny situation i og med, at produktionen af svinekød i Danmark og det øvrige Europa nu for første gang i mange år falder drastisk - man kan ligefrem tale om Svinerigets kollaps. Det er godt nyt for bl.a. det danske havmiljø og for biodiversiteten i det hele taget - selv om udviklingen her på centrale områder fortsat er katastrofal. For de små landbrug er de mange lukninger af store svinebrug måske rigtig positive, fordi det vil betyde mere jord til rådighed, og dermed lette presset fra

Lars Myrthu-Nielsen

investorer og måske endda muliggøre ny bosætning.

Lars Myrthu-Nielsen, daglig leder, Øko-net, rundede dagen af med at tale for en genoptagelse af arbejdet med "Danmarks nationale strategi for bæredygtig udvikling", der så brat blev afbrudt med regeringsskiftet i 2001. Lars understregede, at "hvis der skal være et grønt folkeoprør, skal der også være oplyste mennesker". Dette satte han i relief ved at afsløre, at sloganet for den ny Store Bæredygtighedsdag, "Vi kan ikke længere stole på vores bønner" var Chat-GPTs svar på, hvordan H.C. Andersen ville have argumenteret for at ændre store bededag til store bæredygtighedsdag.

Således oplyste begrænsede forsamlingen sig til at konkludere, at Skats omvurderinger skal suspenderes - og at det, og meget mere, står vi sammen om.

Denne korte oversigt yder hverken foredragsholderne eller de mange, der bidrog med gode indlæg, retfærdighed. Vi takker alle deltagerne varmt og opfordrer vores læsere til at se nærmere på videoerne, der findes via

<https://christianshavnskvarter.dk/?s=store+b%C3%A6redygtighedsdag>

En særlig tak til Torsten Gejl, MF for Alternativet, der reserverede Fællessalen på Christiansborg til os, og til Mads og Christianshavns Kvarter for de fine optagelser.

Omvurderingsaktionen - Baggrund og fremtidsperspektiver Indlæg ved Øko-Net og FBLLs konference d. 05-05

Af Ole Kjærulff Davidsen

D. 31-03 2023, fredag før påskeugen, ved indgangen til så-sæsonen, blev ånden sluppet ud af flasken. Fra det øjeblik, Styresignalet var gjort offentligt, vidste vi, at dette overtraf alle bange anelser, vi mere eller mindre vagt havde næret, siden ejendomsvurderingsloven blev vedtaget under den sidste regering Løkke Rasmussen, i 2017. Vi ved nu, at konsekvenserne vil blive fatale for de allerfleste af de omkring 20000 husmandsbrug på 5-15 ha, som det i første omgang drejer sig om, såvel som for brugene på 15-30 ha, der vil blive ramt i næste bølge. Det administrative spillerum for, hvad Vurderingsstyrelsens embedsmænd kan og må, spænder særdeles vidt, og stramninger af betingelserne kræver ingen lovændring. Ejendomme over 30 ha kan forventes at blive de næste inden for en overskuelig fremtid. Tilsvarende vil landdistrikternes og ret beset hele landets fremtid blive afgørende præget af denne styring via skattelovgivningen.

Men hvem står bag dette velkoreograferede og konsekvent gennemtænkte overgreb? Er det "Skattefar" eller "Statsmagten" - Måske, men ikke alene. Men så "svinebaronerne", "De store bønder"? - Næppe, for de er i dag kun ejere af navn, og deres vigtigste rolle er i dag blot at holde illusionen om "landbrugslandet Danmark" i live, så længe det er opportunt.

En tydelig indikation på, hvem der har øvet indflydelse på lovens udmøntning, får man i skatteministerens svar til Frie Bønder - Levende Land og undertegnede: Ministeren forstår ikke, siger han her, at lovens implementering kan komme bag på os, da Landbrug & Fødevarer jo har været tæt involveret i processen!!! Indicier, såsom udsagn om at alsidigt landbrug i dag ikke betragtes som seriøst, og at deltidslandbrug er det samme som hobbylandbrug, peger også i retning af kredse inden for Landbrug & Fødevarer som medforfattere. Endelig må man sige, at denne organisation, der organiserer de store jordejere og kun i meget begrænset omfang de mindre, med lobbemærkningerne og styresignalets formuleringer må se sine primære medlemmers interesser varetaget på bedste måde.

Men er det nu blot "Fødevareklyngens" organisation, der har øvet indflydelse? Og hvorfor har andre stærke aktører som NGO'er og Kommunernes Landsforening ikke været opmærksomme og gjort indsigelse under den lange proces? Svaret skal findes helt tilbage i 2017 i en rapport fra Teknologirådet, hvor planer for en omfordeling af jordejendom i Danmark bliver lagt frem. Herefter dannes med det godsejerdominerede Realdania som drivende kraft en lobby-organisation, "Det åbne land som dobbelt ressource", populært kaldet "Collective Impact", og fra 2022 kendt som "Fremtidens bæredygtige landskaber".

Dette samarbejde, der hele vejen igennem har haft højre-socialdemokraten Søren Møller som formand, førte en noget tilbagetrukket tilværelse under den første regering Frederiksen, men rørte igen på sig under valgkampen i efteråret 2022. Formålet er i dag eksplicit at iværksætte en "jordreform", de, med Søren Møllers ord, fordeler jorden "mere intelligent".

Der er jo kun tale om indicier for "Fremtidens bæredygtige landskabers" medvirken, men stærke sådanne: Det er næppe tænkeligt, at denne organisation, der har sat sig for at ændre jordfordelingen i Danmark, ikke skulle have haft noget at gøre med den skatte-lovgivning, hvis effekt netop ville blive at skaffe arealer til de aktører, der selv siger, at de mangler jord: Agrokapitalen (Realdania, L&F, BL, ØL), energisektoren (Green Power Denmark), fritidsfolket (DGI/Friluftsrådet) og rewilding-entusiasterne (DN), for nu at nævne de største spillere i samarbejdet.

Hvad der mere præcist er gået for sig, har vi til gode at få at vide, men allerede nu står det klart, at to organisationer, Skatteministeriet og Collective Impact-samarbejdet har manøvreret målrettet for at omfordele jordejendom i Danmark, og at det er ganske usandsynligt, at det skulle være sket uden

koordinering. Forhåbentlig vil en gennemgang af dokumenter tilvejebragt ved aktindsigt bringe os nærmere sandheden.

Som noget meget glædeligt oplevede vi, at omkring 1/3 af landets kommuner, dækkende over halvdelen af landets areal, for nylig i fællesskab modsatte sig omvurderingerne. De små landbrugsejendomme må dog siges at

stå over for en overvældende konstellation af modstandere, ja faktisk har vi p.t. meget få "rigtige venner".

Det er imidlertid min påstand, at et flertal af befolkningen i byerne er os venligt stemt - eller i hvert fald kan blive det. Det skal jeg kort søge at illustrere ved en "tale til en ven i byen", om hvad der lige nu, i disse dage går for sig her i landet:

- I disse dage bliver din frihed taget fra dig. En overdrivelse? Nej, desværre. Uden at du ved det, har du netop mistet en rettighed, som du måske, måske ikke ville benytte dig af, men som du har haft med dig som en selvfølgelighed, en altid foreliggende mulighed for dig, og for dine børn. Det drejer sig om noget så simpelt som retten til at råde over jord og til at dyrke den. Dermed har du mistet, ikke retten til at vælge et erhverv, men retten til at vælge en livsform. Du har også mistet muligheden for at tage et særligt ansvar, og dine børn og børnebørn har mistet muligheden for en opvækst med dyr, jord, planter og fællesskab heromkring. Selv vil du i løbet af få år have mistet muligheden for at se dig ud en sommerdag eller en anden dag og opleve livet ude på landet. For snart findes det ikke mere. Vil du finde dig i dét?

- I disse dage bliver din historie taget fra dig. Du har sikkert lært i skolen om landboreformer og stavnsbåndets ophævelse fra 1788, og du burde også have lært om lensafløsningsen og statshusmandsloven fra 1919. Det var Danmarks fredelige modstykke til den russiske revolution, hvor feudalismen i Danmark endeligt ophævedes, ved at jord fra kirke og godser udstykkedes til husmandsbrug. Dermed skabtes en klasse af husmænd,

der både var bønder og arbejdere, og som sammen med industriarbejderne og de fleste af landets skolelærere og akademikere udgjorde det sociale fundament under udviklingen af velfærdsstaten fra 1920-erne og frem. De små landbrug, som regeringen nu søger at lukke, er for størstepartens vedkommende netop de husmandssteder, der blev oprettet op igennem 1800- og første halvdel af 1900-tallet. Hvis de bliver nedlagt, forsvinder både dem, der fører husmandstraditionerne videre, og sporene i landskabet af en helt central del af Danmarks historie. Vil du finde dig i det?

- I disse dage bliver din identitet taget fra dig. Om føje tid, er der ikke mere noget tilbage, der hedder "landet", og dermed forsvinder også dets modsætning, "byen". I stedet for "inde i byen" og "ude på landet" bliver du henvist til at bo i siloer af beton

eller i endeløse forstæder, som du aldrig kommer ud af, og som du ikke er inde i. Du vidste det måske ikke, men husmændene stod ved deres eksempel i første række i kampen for, at man kunne være både lønarbejder og selvstændig, og at man kunne bruge sin fritid på andet end bare at udfylde sin rolle som forbruger. Når husmændene er udryddet, bliver det endnu sværere for dig at slippe ud af forstædernes fængsel og af eksistensen som blot arbejdskraft og forbruger, og intet mere. Vil du finde dig i det?

Omvurderingerne har bragt rædsel, vrede og fortvivlelse med sig, men de har også betydet, at vi på de små gårde har opdaget hinanden og at vi har fælles interesser. Forhåbentlig er der nu også andre, der opdager os og vil sætte så meget pris på os og vores livsform, at vi i stedet for at blive færre, snart bliver mange flere.

Brandbeskatning og jordpriser

Af Annette Kjærulff Davidsen

De nye vurderinger giver alt andet lige en enorm tilskyndelse for små landbrug til at sælge jord fra, for at gå ned i ejendomsskat. Hvem har råd til at betale op til 10 gange så meget i skat, som man plejer? Hertil vil nogle politikere så påpege overgangsordningen. Men den kan man jo bare søge om, det

er ikke en ret. Og netop et fald i jordpriser er vigtigt, når staten, naturfondene og industrilandbrugets fonde skal "shoppe" jord. Det gælder også for en anden interessant, der for nylig er trådt frem på scenen, nemlig Green Power Denmark. En aktør, der også i den grad har interesseret sig for jordpriserne, er paraply-organisationen Collective Impact.

Projektet "Collektive Impact - Fremtidens bæredygtige landskaber" er en samling af organisationer med Realdania i spidsen, som arbejder for at komme med forslag om en ny jordreform, der bl.a. skulle hjælpe de større landmænd med at få samlet jorden. De største organisationer i Collective Impact er Landbrug og fødevarer, Bæredygtigt Landbrug, Danmarks Naturfredningsforening, Økologisk Landsforening, KL, Landdistrikternes Fællesråd, Realdania-fonden og endelig Green Power Denmark, tidligere Dansk Energi. Der er også en række mindre organisationer, der kan ses nedenfor.

Pointen er, at jordfordeling ifølge CI er nødvendig i forhold til fremtidens udfordringer, og at denne jordfordeling skal foregå frivilligt – "over en kop kaffe".

CI's direktør Søren Møller, der kommer fra DGI, holdt

foredrag på Frie Bønders landsmøde i 2018 om projektet. Han argumenterede for det, bl.a. ved at fremhæve det klimamæssigt fornuftige i at udtage lavsbundsjorde. Det er der jo heller ikke nogen, der kan være uenig i, dog løser det ikke alle problemer. Langtfra.

En ting, jeg bed mærke i ved hans foredrag, var udsagnet om at hektarpriserne ikke skulle for højt op. Jeg undrede mig i mit stille sind over, hvordan CI forestillede sig, at man skulle holde jordpriserne nede, men i dag, efter omkategoriseringen af landbrug mellem 5-15 hektar, er det lysende klart, at en ugunstig skat netop for små landbrug kan sænke jordpriserne. Og det er i høj grad noget, som CI ønsker.

Man kan jo indvende: Er der ikke meget fint, at man sådan frivilligt over en kop kaffe kan fordele jorden imellem sig? Så kan noget gå til natur og noget gå til energimarker, og de store landbrug kan få udfyldt hullerne i landskabet. Her må jeg bare sige: Det er en gang Bullshit Bingo af værste skuffe. Den påstand kan jeg meget nemt bevise: det firma, CI har sat til at evaluere deres indsats, siger det helt utvetydigt. Orbicon gør netop opmærksom på, at frivillig jordfordeling er for omstændeligt.

https://collectiveimpact.dk/wp-content/uploads/2021/05/Erfaringsopsamling_-Orbicon_august-2018-2.pdf

Her vil man så mere realistisk kunne anvende ekspropriation, siger firmaet:

”Men der vil være projekter, som skal gennemføres, selvom berørte parter ikke indgår

aftale og måske er eksplicit imod. Det er projekter, som skal anlægges i en fysisk helhed, og som ikke kan afhænge af, at alle berørte lodsejere og andre parter er villige til at indgå aftale. Sådanne projekter gennemføres ved ekspropriation. Netop fordi man i de kommende år vil have stadigt flere multifunktionelle indsatser i det åbne land, vil det forekomme hyppigere, at der i et indsatsområde vil være en kombination af tiltag, som kan gennemføres alene ved aftale og andre, som vil blive gennemført ved ekspropriation.” (s. 39)

Dermed er rundbordssamtalen afløst af ekspropriation. Rapporten påpeger, at CI kan anvendes til konfliktløsning i offentlig intervention.”, s. 36. Det vil sige at CI kan bruges til at få husmændene til at acceptere, at de får røvet deres jord. Det får vi at se.

Nogle vil måske mene, at man nu heller ikke skal bekymre sig for meget eller overdramatisere. Hertil vil jeg sige, at minksagen kan anses som et pilotprojekt for brandbeskatning og efterfølgende ekspropriation af de små landbrug.

Smart er det jo også for staten, at den skal give mindre for ekspropriationen, nu når brandbeskatningen er gennemført.

Her ovenfor for kan man se de organisationer, der er med i CI

Ovenstående illustration er hentet fra nettet - https://www.plantevaern.dk/media/1749/collective-impact_helga-groennegaard.pdf

Frie Bønder - Levende Land søger, som navnet antyder, at spænde vidt. Vi er ganske vist stærkt optaget af landbrugs- og land-distriktpolitik, men dette indebærer jo i høj grad også spørgsmål om, ikke blot af hvem, men også hvordan jorden bør dyrkes.

I en periode havde vi intense diskussioner om økologi og statskontrol, og vi landede for år tilbage på en enighed om, at "foreningen arbejder for mere økologi inden for alle former for landbrug, både statskontrolleret økologisk og såkaldt konventionelt." Diskussionen er naturligvis fortsat, og for at fremme denne proces har redaktionen valgt at præsentere det nylig udgivne "manifest," som de unge entusiaster i Foreningen Regenerativt Jordbrug netop har offentliggjort. Der er som bekendt en hel række andre initiativer i gang, og vi vil søge at præsentere dem alle - samtidig med at vi opfordrer til debat.

Fra vores egen midte kommer artiklen om CSA ("Community Supported Agriculture") af Tonny Klinch Hansen og Ole Færgeman, med titlen Landbrug og Fællesskab. Den sociale organisering omkring landbruget viser sig nært forbundet med måden, der dyrkes på: Fællesskab contra input-output-forretningsmodellen!

Til sidst bringer vi en oversættelse af Rasmus Blædel Larsens artikel fra Arc, som er både et tidsskrift og en tænketank, og som i mangt og meget er på linje med ECVC, det europæiske La Via Campesina. Det er en artikel, der giver et noget større overblik end det, man får ved at gå i marken. Vi har valgt at oversætte den oprindelige titel "The Art of Bypassing Fairness" med "Kunsten at undgå ret og rimelighed", da det danske sprog sært nok ikke har noget enkelt ord for "fairness"...

Landbrug og fællesskab

Ole Færgeman og Tonny Klinch Hansen

Der er nok at kritisere ved det industrielle landbrug i Danmark, men det er selvsagt ikke nok at kritisere det. Der må anvises en eller flere andre veje til et bedre landbrug.

Er det eksempelvis muligt at genoprette fællesskabet, når det kommer til landbrug? Kunne vi igen være fælles om ansvaret for både fremstilling og fortæring af, måske ligefrem glæde ved, mad fra landbrugsjorden? Det ansvar havde vi, dengang det var et vilkår, men nu har vi parkeret det fjernt fra landsbyer og landsdele. Udvalget i supermarkederne afgøres af cheferne i Dansk Supermarked, Coop, mm., og på tværs af landegrænser handles landbrugsprodukter og landbrugsjord fra skriveborde i København og endda langt fra Danmark.

I Danmark forsvandt landsbyfællesskaberne for 250 år siden. Sidst i 1700 tallet bestemte den enevældige konge og hans embedsmænd, at gårdene skulle flyttes fra landsbyerne og ud på markerne ("udskiftningen"). Det var for at øge landbrugets produktivitet. Måske anede embedsmændene konkurrencestaten i det fjerne, og i Danmark var hele øvelsen ifølge Thorkild Kjærgaard (1) et led i centralisering, det vil sige styrkelse af kongemagten. Slut med snak og tidsfordriv i bytinget om mark og stald, og slut i øvrigt med de fælles græsningsarealer længst fra landsbyen, det vi kaldte fælleden. De arealer blev hegnet ind som jord til de nye gårde ude på landet. Indhegningerne var en vigtig del af udskiftningen. Skidt med de mange jordløse

husmænd og landarbejdere, som havde levet af bl.a. adgangen til fælleden. De måtte finde på noget andet, måske i de lidt større byer. Nu var de jo blevet så herligt fritstillede.

Det samme skete i de fleste andre europæiske lande, først i England ("enclosures"), hvor de jordløse blev til det arbejderproletariat i byerne, som i det hele taget gjorde den industrielle revolution mulig. Noget langsommere skete det i det øvrige Europa, langsomt i Rusland og andre lande i det østlige Europa.

I Danmark begrænses fremstillingen af hele denne historie almindeligvis til den danske del. Typisk bliver det til en fremskridtsfortælling om det "rationelle" danske landbrug, vi har i dag. Fortællingen er til indenrigs brug, men det, der skete nord for delingen af Slesvig i nord og syd, var stort set det samme, som det der skete syd for grænsen.

Danmark er nemlig en meget lille del af den nordeuropæiske slette mellem Pyrenæerne og Uralbjergene. Om end klimaet er maritimt vestpå og kontinentalt østpå, har landbruget udviklet sig på nogenlunde samme måde hen over den enorme, mere eller mindre flade slette, temmelig forskelligt fra norsk og schweizisk, italiensk og spansk landbrug.

På sletten drives landbrug nu for det meste industrielt og glædesløst. De transnationale landbrugsindustrier, ikke mindst de store danske industrier, bevæger sig ubesværet på kryds og tværs over sletten og endda længere væk til andre kontinenter, køber jord, sælger

jord igen, køber den på ny og sælger den på ny. Jorden er en handelsvare, som kunne man fremstille mere af den, når der var udsigt til mere handel.

Omridset af et sådant landbrug stod klart for 100 år siden, og det var bl.a. Rudolf Steiner (2) i Østrig, som pegede på en vej væk fra det perspektiv og frem imod et andet landbrug, nemlig det vi nu kalder fællesskabslandbrug. Ideen var så indlysende, at man uafhængigt af hinanden har fundet på den flere steder i verden, f.eks. både i Japan (Teikei) og i Chile i Allendeperioden.

I Europa indgik begrebet i Steiners antroposofi og tanker om biodynamisk landbrug. Det er spiritualitet og jordnære aftaler, indgået en gang om året, mellem landmand og forbruger. De sikrer, at landmanden får sit udkomme og forbrugeren får sin mad. Det er en forretningsmodel til fremme af biodynamisk eller anden form for regenerativt landbrug. Forbrugeren køber en andel, en aktie om man vil, i landmandens høst før væksten sætter ind. Pengene er betalt før nogen kan vide, om høsten bliver god eller dårlig. Delingen af risiko er en sikkerhed for landmanden, god mad og kendskab til pågældende landbrug for forbrugeren, og en forpligtelse overfor jord og fællesskab.

I det små har vi i Danmark længe haft landbrugsfællesskaber. Den nærmere udformning kan variere. På et møde d. 5. marts, som NOAH have lagt til rette i Mellemfolkeligt Samvirkes lokaler i Århus, var der indlæg fra Hertha, Yduns Have og Permakulturhaven Myrrhis, som på forskellig vis alle praktiserer en form for fællesskabslandbrug. Der er heldigvis mange andre små danske

fællesskabslandbrug, men mest gang i den har det nok været i USA.

Trauger Groh fra Tyskland og Jan Vander Tuin fra Schweiz bragte midt i forrige århundrede Steiners ideer til det østlige USA, hvor Robyn Van En og Vander Tuin fandt på betegnelsen, Community Supported Agriculture (CSA (4)). Betegnelsen er ikke ganske heldig, fordi landmanden ikke skal støttes (supporteres) af fællesskabet. Landmand og forbruger indgår i stedet aftaler, der forpligter dem begge overfor fællesskabet.

Robyn Van En arbejdede ihærdigt for at få flere end 200 CSA'er op at køre i USA, ligesom hun hjalp til med at etablere flere end 1200 CSA'er i andre lande, før hun døde kun 49 år af astma. Hun skrev meget, og en del af det hun skrev indgik i en nyttig bog med Elizabeth Henderson om de mange tiltag, man må igennem for at komme i gang med en CSA. Bogen hedder "Sharing the Harvest"(3).

Henderson er ærespresident i Urgenci (4), som er en international organisation til fremme af CSA og lignende bonde-kunde fællesskaber verden over. Initialforkortelsen står for Urban-rural networks generating new forms of exchanges between citizens. Organisationen opgjorde i 2015 antal CSA'er i Europa. Dengang var der ingen danske landbrug med i opgørelsen, som nu skal gentages, og det vil være relevant for danske foreninger med interesse for sagen at bidrage til Urgencis arbejde. Her tænkes bl.a. på Foreningen for Biodynamisk Jordbrug, NOAH, Mellemfolkeligt Samvirke og Frie Bønder Levende Land.

Staten burde selvfølgelig også være med. I USA har CSA modtaget støtte fra det amerikanske landbrugsministerium. Noget tilsvarende bør ske i Danmark, hvor man i styrelser, banker og de store interesseorganisationer ellers trækker på smilebåndet ad de små landbrug. For en ordens skyld og for at undgå misforståelser, skal det derfor blot noteres, at fællesskabslandbrug er mere effektivt end det industrielle. Det er fordi, effektivitet er energi ud, f.eks. madkalorier, divideret med energi ind, f.eks. dieselolie. Et mere effektivt landbrug skåner miljø og klima.

Fællesskabslandbrug er derimod mindre produktivt end det industrielle. Det er fordi, produktivitet er produktion, f.eks. kartofler, divideret med arbejdstimer, og der skal lægges mange arbejdstimer i fællesskabslandbrug. Det er jo hele ideen. At vi igen bliver fælles om arbejdet.

1) Thorkild Kjærgaard: "Den danske revolution 1500-1800: en økohistorisk tolkning". Gyldendal 1992.

2) Rudolf Steiner: Bidrag til en fornyelse af landbruget på åndsvidenskabeligt grundlag: en række foredrag holdt i Koberwitz den 7.-16. juni 1924. Antroposofisk Forlag 1976.

3) Elizabeth Henderson og Robyn Van En: Sharing the harvest: a citizen's guide to Community Supported Agriculture. Chelsea Green 2007.

4) Se om CSA også den fyldige artikel: https://en.wikipedia.org/wiki/Community-supported_agriculture

5) <https://urgenci.net/>

Moderne landbrug. Myrrhis på Djursland; <https://permakulturhaven.dk>

Fremtidens landbrug er regenerativt

De grundlæggende principper i regenerativt jordbrug

Det knibler i vores fingre for at omstille det danske landbrug til regenerativt jordbrug. I dag bidrager dansk landbrug desværre negativt til afgørende kriser i vor tid: klimakrisen, Biodiversitetskriser og miljøkrisen. Men sådan behøver det ikke at være. Hvis vi omstiller til regenerativt jordbrug, kan landbruget være en central del af løsningen.

Regenerativt jordbrug kan lagre kulstof, gøre vores jord og madproduktion resilient, og samtidig øge biodiversitet og skabe plads til mere natur. Regenerativt jordbrug har sit afsæt i jordens biologi og indtænker lokale økosystemer.

Foreningen Regenerativt Jordbrug hilser den aktuelle debat om fremtidens landbrug velkommen. Dette notat beskriver de grundlæggende principper i regenerativt jordbrug - og er vores input til, hvordan en visionær omstilling af landbruget kan ske i praksis. Det regenerative har potentiale til at genopbygge demokratiske, sociale og kulturelle landskaber - men her er fokus på det agronomiske perspektiv.

Hvad er regenerativt jordbrug?

Med regenerativt jordbrug dyrkes jorden, så livet i jorden stimuleres og opformeres ved

egen kraft. Jordstrukturen genopbygges med øget frugtbarhed og robusthed til følge. Jordfrugtbarhed er grundlaget for sunde afgrøder og fremtidssikrede fødevarer.

En afgørende faktor i jordens frugtbarhed er øget kulstofbinding, hvilket har positiv effekt på jordens næringsstofbalance, vandbinding og evne til at modstå erosion. Jorden har, hvis vi dyrker den på naturens præmisser, potentiale til at lagre kulstof og reducere drivhusgasudledninger til atmosfæren. Men det kræver, at vi forvalter de dyrkede landskaber på en ny måde.

Regenerativt jordbrug søger at lære af og sameksistere med naturens processer. Det fordrer et landbrug der efterlader mere plads til natur og biodiversitet - et landbrug hvor vi dyrker mindre jord, men bedre jord.

Regeneration kommer af det latinske ord regenerationem, som betyder at gendanne eller genopbygge. Regenerativt rækker længere end bæredygtighed. Bæredygtighed er at bevare det eksisterende og undgå yderligere tab. Regenerativ betyder aktivt at genopbygge det, der allerede er tabt. Regenerativt jordbrug udspringer dermed i erkendelsen af, at jorden, vores rene vand og de økosystemer, der understøtter vores madproduktion, har brug for at blive genopbygget.

Dyrkningsprincipper i regenerativt jordbrug
Regenerativt jordbrug introducerer nye dyrkningsmetoder i landbruget med udgangspunkt i fem biologiske principper, der bør være rammesættende for fremtidens landbrug. Alle fem principper skal indtænkes og kan implementeres gennem en bred vifte af dyrkningsmetoder.

Princip 1: Jordbrug skal sørge for jorddække med kontinuerligt og artsrigt grønt

Fotosyntesen er den livgivende proces, der fører energi til jorden. Alle økosystemer og fødekæder starter ved fotosyntesen. En bar jord er en død jord, og jordbrugets opgave er derfor at forvalte fotosyntesen på en måde, der realiserer mest potentiale. En bar jord betyder større temperaturudsving og øget risiko for erosion, hvilket forårsager tab af mikroliv og frugtbar topjord. Fotosyntesen muliggør, at CO₂ fra atmosfæren optages og sammen med vand omsættes til ilt og organisk materiale i form af sukkerstoffer, som planten bruger til at vokse og til at fodre mikrolivet omkring sit rodsystem. Derved genopbygges topjord. Brug af efterafgrøder, flerårige afgrøder, undersåning og vedplanter, bidrager til øget fotosyntese, flere levende rødder og dermed øget liv i jorden, samt øget binding af kulstof i biomasse og jord.

Princip 2: Jordbrug skal forstyrre jorden mindst muligt

Jordbearbejdning forstyrrer jordens struktur og det mikrobielle liv. Jordaggregater, regnormekanaler, rødder og svampehyfer brydes ved jordbearbejdning, som eksempelvis pløjning. Denne forstyrrelse forringer levevilkår for mikrolivet i jorden og ødelægger jordens robuste strukturer, der er afgørende for at forebygge erosion og øge jordens vandholdende evne. Det organiske materiale, der er indlejret i jorden, vil ved jordbearbejdningen blive eksponeret for mere ilt og nedbrydes, hvilket betyder kulstoftab til atmosfæren. Reduceret jordbearbejdning er derfor et afgørende tiltag i regenerativt jordbrug.

Princip 3: Jordbrug skal understøtte det mikrobielle jordliv

I jorden lever svampe, bakterier og andre vigtige organismer, der indgår i komplekse fødenet. Jo mere liv og diversitet der er i jorden, desto sundere og mere modstandsdygtig vil den være f.eks. for ekstremt vejr. Et gram jord kan rumme en kilometer svamp hyfer og en milliard bakterier. De seneste år har vi set en revolution i viden om jordens biologi, og dens betydning for den mad, vi dyrker. Biologisk mangfoldighed i jorden er afgørende for sunde afgrøder, samt for biodiversitet over jorden. Et diversit mikroliv mindsker afgrødens sårbarhed ift. svampeog insektangreb. For at

paske på livet i jorden, skal vi stoppe brug af midler, der dræber diversitet og mikroliv, som eksempelvis pesticider. Jordens sammensætning af mikroliv er afgørende for frigivelse af næringsstoffer, samt strukturskabende faktorer, der kan binde vand og kulstof. Græssende dyr, kompost eller inokulering af frø kan være med til at booste mikrolivet i jorden. Reduceret jordbearbejdning, jorddække og levende rødder året rundt, kan optimere forholdene for mikrolivet.

Princip 4: Jordbrugsdyr skal på græs og integreres i dyrkningssystemer

Dyr er en naturlig del af økosystemer, hvor den miljø- og klimamæssige bæreevne overholdes. Dyr skaber dynamik og diversitet i landskabet. Særligt drøvtyggere har en vigtig rolle at spille ift. at omsætte græs og højne jordens mikrobielle liv. I regenerativt jordbrug skal dyrene på græs, og der skal ikke være flere dyr end økosystemer kan bære. Ved metoder som rotationsafgræsning kan græs og jord regenerere, og øget biomasse over og under jorden stimuleres. Et fokus på at bringe jordbrugsdyr tilbage i landskabet vil medføre en reduktion i antallet som følge af begrænset plads. Dette vil skabe en nødvendig reduktion af klimagasser, fosfor og kvælstof fra den animalske produktion.

Regenerativt jordbrug vs. økologisk landbrug og conservation agriculture

Regenerativt jordbrug er forskellig fra pløjefri dyrkning i conservation agriculture, da der i conservation agriculture anvendes pesticider og kunstgødning. Conservation agriculture kan bevæge sig mod det regenerative ved at gøre sig uafhængig af pesticider og kunstgødning. Regenerativt jordbrug er forskellig fra en stor del af det økologiske landbrug, fordi der ofte pløjes og jordbearbejdes intenst. Økologisk landbrug kan bevæge sig mod det regenerative ved at minimere jordbearbejdning og sikre kontinuerligt jorddække med artsrigt grønt. Regenerativt jordbrug er en dyrkningsorientering, der skaber samarbejde på tværs af forskellige dele af landbruget. De fem regenerative principper er for alle, der deler ambitionen, om at genopbygge frugtbarheden i vores landbrugsjord.

Princip 5: Jordbrug skal baseres på recirkulering

I regenerativt jordbrug er der fokus på recirkulering af ressourcer og understøttelse af økosystemers evne til at opveje ubalancer. Ved at sørge for et diversit mikroliv, en uforstyrret jord, og balance i mikro- og makronæringsstoffer, understøttes jordens biologiske recirkulering. I bytte for plantens sukkerstoffer frigiver mikrolivet næringsstoffer bundet i jorden. Dette fokus på jord-plante

interaktion står i kontrast til ressourcekrævende input som kunstgødning og pesticider. Disse kunstige input fører til miljøskadelig udvaskning af næringsstoffer, PFAS mv. og forstyrrer økosystemers naturlige processer. I regenerativt jordbrug kigges der med et kritisk helhedsblik på ressource in- og output i hele produktionen med henblik på at skabe cirkulære kredsløb. Det kræver et opmærksomt blik på sammenhæng mellem jordbrug, samfund og økosystemer, og en forståelse for at landbrug i langt højere grad skal vige plads for mere natur

Vejen til et regenerativt jordbrug

Regenerativt jordbrug er en nødvendig forandring, hvis vi skal stoppe landbrugets negative følgevirkninger på miljø, klima og biodiversitet. Regenerativt jordbrug er vejen frem, hvis vi skal sikre god og sund mad til fremtidens generationer.

Regenerativt jordbrug må ikke misforstås som et lille alternativ til et dominerende konventionelt landbrug. Den regenerative tilgang skal forstås som en skalérbar løsning, der bygger på principper, som gælder for såvel den lille grøntsagshave som den store kornmark. Regenerativt jordbrug er en samtænkning med lokale økosystemer, der fordrer et landbrug, der passer på miljøet og giver plads til natur.

Regenerativt jordbrug er ikke et quick-fix, men en omstilling, der sker med udgangspunkt i naturens processer og som derfor kræver tålmodighed. For landbrugets essens er biologi; fotosyntese, mikroorganismer og et omsorgsfuldt samspil med økosystemer.

De regenerative principper bør være udgangspunktet for udviklingen af fremtidens landbrug. Vi har ovenfor beskrevet en række dyrkningsmetoder, der kan iværksættes allerede i morgen. Men der er akut behov for mere forskning og uddannelse, samt politisk og økonomisk støtte, for at vi kan regenerere vores jord og sikre god mad til fremtidens generationer.

Foreningen Regenerativt Jordbrug 2023

Kunsten at undgå ret og rimelighed

Ph.D Rasmus Blædel Larsen

Som omtalt i sidste nummer af Levende Land, omgår Landbrugsstyrelsen på højst bemærkelsesværdig vis EU's fælles politik med hensyn til fordeling af landbrugsstøtte (se "Skal Danmark fortsat være EU's slemme dreng i klassen", v. Tonny Klinch Hansen og Ole Kjærulff Davidsen, LL vinter 2023.) Nu har Rasmus Blædel Larsen skrevet udførligt om sagen i det ansete tidsskrift Arc. Artiklen kan findes på <https://www.arc2020.eu/tag/cap/>, med overskriften "CAP Strategic Plan Denmark: The Art of Bypassing Fairness". Vi takker Rasmus Blædel Larsen for tilladelse til at oversætte (NB: uautoriseret, ved OKD) og i øvrigt bringe artiklen i sin oprindelige skikkelse:

Øresundsbroen forbinder Danmark og Sverige

Strategisk Plan for CAP i Danmark: Kunsten at undgå ret og rimelighed

Kampen for at begrænse og omfordele de direkte betalinger fra de største jordbesiddere til støtte af de mindre gårde og dermed fremme mere alsidige og modstandsdygtige landdistrikter, er kommet i konflikt med selve det finansielle system i Danmark. Men hvordan gik det til, at Danmark endte med at undgå begrænsning og omfordeling? Og hvordan kunne Kommissionen acceptere et sådant forslag?

Indledning

Den langstrakte proces med at afslutte den nuværende reform af den fælles landbrugspolitik, som først blev afsluttet 3 år efter udløbet af den tidligere fælles landbrugspolitis periode, har vist sig at være lige så sårbar over for national modstand som frygtet. Tag Danmark som eksempel. Om det var en bevidst strategi at færdiggøre den strategiske plan for den fælles landbrugspolitik (CSP) så sent, at Kommissionen ville overskride endnu en frist, hvis de valgte at følge op på de uløste problemer, er svært at vide. Det, der er klart, er, at en lang række spørgsmål, som Kommissionen har formuleret i sin observationsskrivelse til Danmark, såvel som dem, der blev rejst af EU's Generaldirektorater for miljø og klima, blev tilsidesat, da det danske CSP blev godkendt i august 2022. Manglen på ambitioner om at opfylde de mere grønne mål i Farm to Fork-strategien ("Gård til Gaffel-strategien") er ikke overraskende i en dansk sammenhæng og er tydeligt i uoverensstemmelse med ånden og

retningslinjerne i selve den fælles landbrugs-politik og den danske CSP. I det følgende vil vi imidlertid fokusere på den skæbne, som blev de obligatoriske omfordelingsforanstaltninger i den nye fælles landbrugspolitik til del - foranstaltninger der havde til formål at støtte mindre landmænd og i forlængelse heraf landdistrikterne.

Den danske kontekst

Måske ville det være nyttigt med et lynkursus i det danske landbrugs realiteter. Det lille land på 5,8 mio. indbyggere, kun 40.000 km² og kun 8000 fuldtidsbønder, er hjemsted for 3 globale aktører i fødevarerindustrien: Arla (mejeri), Danish Crown (svinekød) og Danish Agro (korn & græs). Danmark eksporterer 80 % af sin landbrugsproduktion og har traditionelt tilhørt "Fire-banden". Dette er en Euro-forkortelse for bestemte medlemslande - Danmark, Storbritannien, Holland og Sverige - med en højt tekno-

logisk udviklet landbrugssektor, baseret på en "high input - high output" forretningsmodel. De fire lande har længe været faste fortalere for at opgive den fælles landbrugspolitik. Begrundelsen bag denne positionering som anti-CAP-nation er, at Danmark er på forkant med effektivitet og produktivitet og derfor ville udkonkurrere andre, hvis markedet blev liberaliseret.

Den melodi ændrede sig under finanskriserne i 2008-2009, som viste, hvor gældsplagede de danske landmænd var/er. Cirka 80 % af svinebønderne var insolvente i årene efter finanskrisen, og mange danske landmænd blev tvunget af deres banker til at sælge deres opkøb i Østeuropa for blot at kunne betale renterne på deres lån.

Situationens alvor fremgik tydeligt i 2010, da Danmarks Økonomiske Råd skrev en særlig rapport om situationen (s.61), hvoraf det fremgik, at det ville være bedre helt at opgive landbruget. Dette gjaldt både på det enkelte landbrugs niveau og på samfunds niveau, hvor det økonomisk ville være tilrådeligt at investere ressourcerne i andre sektorer. De danske landmænds samlede gæld er på 600 mia. euro, og det danske finansielle system er derfor en indflydelsesrig interessant i al landbrugslovgivning og -regulering [1].

En indikator for, hvor følsom situationen er i Danmark, kan udledes af, at de store landbrugs lobby-organisation Landbrug & Fødevarers (L&F) medlemsliste er hemmelig. Forskere har dog klarlagt, at alle større danske banker, såvel som mange andre udbydere af finansielle tjenesteydelser, uden tvivl er medlemmer [2].

En hvedemark med træer i Danmark

Siden 2010 har situationen stabiliseret sig noget, selvom antallet af landmænd fortsætter med at falde (seneste prognose er 5000 i 2030), og dermed er størrelsen på de resterende bedrifter voksende. Danmark har den højeste gennemsnitlige bedriftsstørrelse i EU. Et gennemsnitligt fuldtidslandbrug er +200 ha., og landsgennemsnittet, når al landbrugsjord medregnes, er 70 ha. Gennemsnitsprisen på en gård i Danmark ligger i omegnen af 10 mio. euro – blandt de højeste i unionen

Denne situation gør det ikke blot umuligt for unge landmænd at erhverve sig en gård, men selv velkonsoliderede landmænd, der ønsker at udvide, finder det svært at rejse den nødvendige kapital. Den kortsigtede løsning på dette problem har været at liberalisere jordmarkedet. Siden 2015 har Danmark det mest liberale jordmarked i EU (f.eks. ingen regulering eller register over landejendom eller tinglysning), hvilket fremgik af en rapport skrevet for Kommissionen i 2021.

Disse temmelig udemokratiske og uigennemskuelige spilleregler blev indført med henblik på at tiltrække venturekapital (pensionsfonde, hedgefonde og andre store kapitalejere), så det teknologiske høje niveau kan fastholdes, og det lange ventede generationsskifte kan gennemføres uden at bankerne mister deres investeringer. Der er naturligvis mange andre aspekter ved den danske landbrugsstruktur, men for at vurdere kampen for at omfordele CAP-støtten fra de største bedrifter til de mindre, er dette nøglefaktorerne

Stærk lobbyindflydelse og manglende gennemsigtighed

Det skal bemærkes, at alle tidligere bestræbelser

på via den fælles landbrugspolitik at bistå småbønder og fremme landdistrikternes modstandsdygtighed har lidt en lignende skæbne i Danmark. Lobbyorganisationen for de store industribønder (L&F) har haft held med at opfinde kreative argumenter og projekter med henblik på at kanalisere tilgængelige midler i søjle 2 tilbage til søjle 1 og de største gårde. På denne måde har de fleste af de disponible midler tildelt uden for søjle 1 bestået i finansiering af forskningsprojekter i fodrings-effektivitet, håndtering af gylle og drivhuse-gasser – samt endda forskning, der har til formål at underminere videnskaben bag kvælstofregulering. Kvælstofudslip fra de knap 32 millioner grise og køer, der årligt går gennem de danske produktionsanlæg, er et af de mest omstridte miljøspørgsmål i Danmark.

Det var derfor med nogen bekymring, at de danske landmænd, små som store, iagttog den nye obligatoriske omfordeling inden for den fælles landbrugspolitik – og det faktum at den aktuelle udformning af CSP blev helt overladt til den danske administration.

De danske myndigheders første forslag til CSP blev udgivet i efteråret 2021. Den offentlige høringsfase, hvor alle interessenter fik mulighed for at foreslå ændringer, varede et par måneder.

Hvad der fulgte efter, at høringsfasen var afsluttet, vides kun indirekte i kraft af det endelige resultat af CSP. Dette 'forbedrede' CSP – en 462 siders meget teknisk tekst – blev efterfølgende sendt til Bruxelles uden at blive offentliggjort for de danske interessenter – som altså ikke kunne vide, i hvilket omfang den oprindelige plan var blevet ændret. De danske husmænd Frie Bønder Levende Land (FBLL) har efterfølgende beskyldt

centraladministrationen for ord til andet at indarbejde de ændringer, som L & F havde foreslået i deres 80 sider lange svar på den oprindelige plan. Det kom derfor som et sandt chok, da den endelige og godkendte plan blev offentlig-gjort den sidste dag i august, blot 4 måneder før dens ikrafttræden.

Resultatet: ingen begrænsning eller omfordeling. Det lykkedes for de danske myndigheder, hjulpet af den 80 sider lange lobby-producerede rapport, at få godkendt et centralt – om end omstridt – argument: De store landbrug har mere brug for pengene end de mindre. Derfor ville det være uretfærdigt at omfordele CAP-en i Danmark – og under alle omstændigheder er Danmark ikke tvunget til at omfordele.

Er omfordeling uretfærdig i forhold til de danske landmænd?

Den danske CSP indleder med at ændre på prioriteterne i Farm to Fork-strategien – som det ofte sker i en dansk landbrugskontekst – og fremhæver, hvordan hovedmålet med den fælles landbrugspolitik er at fremme og understøtte ”et intelligent, konkurrence-dygtigt og robust og modstandsdygtigt landbrug, med henblik på at garantere fødevarer-sikkerhed på langt sigt.” Derefter nævnes miljø-spørgsmål som en prioritet, og først derefter behandler CSP spørgsmålet om ”styrkelse af den socioøkonomiske struktur i landdistrikterne” (s. 22) - hvilket på næste side eksemplificeres ved initiativer til at bygge bioraffinaderier (for at komme af med gyllen).

På side 36-38 skitseres den danske landbrugssektors styrke, svaghed og potentiale. Besynderligt for et officielt dokument af

denne karakter skriver de offentligt ansatte: ”På trods af de grundlæggende styrkepositioner (...) er den internationale konkurrence skarp og svagheder i den danske landbrugsproduktion åbenbare.” Derefter er de internationale kødmarkeder, den manglende evne til at foretage generationsskiftet og den negative indvirkning af miljø-/klimarelaterede tiltag på konkurrenceevnen anført som eksempler på nævnte sårbarhed. En anden svaghed, der nævnes, er, at ”sektorens investeringer er faldende - hvilket hænger sammen med det høje gælds niveau. Endelig er det en grundlæggende svaghed, at det danske landbrug er afhængig af eksterne tilskud fra blandt andet EU.” (s.36)

Årsagen til at anføre disse passager er, at de omkring 100 sider længere inde i CSP'en bliver brugt - eller misbrugt - til at argumentere for, at omfordeling er uretfærdig.

På side 113-14, under overskriften ”3,4: Vedrørende målsætningen om en mere retfærdig fordeling og en mere effektiv målretning af indkomsttilskuddene” fremkommer den danske CSP med nogle

forbløffende og stort set udokumenterede påstande. Sproget er indviklet, men argumentets kerne er som følger: Ejerne af mindre landbrug er gamle og modtager pension fra staten; smålandbrugere er gift med en, der bidrager til husholdningens økonomi; små bedrifter bruger kun 35 timers ekstern arbejdskraft om året og bidrager således ikke til jobskabelsen i landdistrikterne; og endelig viser den overordnede økonomiske situation, at store landbrug er gældsplagede, og at mindre landbrugere generelt er meget bedre stillet. De tal, der er citeret i teksten, er, at store

bedrifter i gennemsnit har en solvens på 26 %, mens små landmænd i gennemsnit har 46 %. (s.113-14)

De danske myndigheder konkluderer derfor, at det ville være uretfærdigt over for de store landbrug at opfylde kravene i den nye CAP om obligatorisk omfordeling. Hvis der imidlertid skulle opstå problemer med at få denne CSP godkendt, argumenterede de danske myndigheder, at implementeringen af de forskellige tiltag til forenkling af de direkte betalinger alligevel inden længe ville omfordele et betydeligt beløb fra de større til de mindre bedrifter.

Her er et eksempel på, hvordan de bærer sig ad med at dokumentere disse påstande.

Under underrubrikken: En mere retfærdig fordeling af pengene siger CSP: "De danske myndigheders analyse viser, at opgivelsen af betalingsrettigheder vil medføre en

En mark om vinteren i Danmark

omfordeling af tilskuddene fra fuldtidslandmænd til deltidslandmænd på 47 mil. kr. (ca. 7 mil. euro). Opgivelsen af betalingsrettighederne betyder, at et samlet beløb på 2 mia. (ca. 300 mil. euro) vil blive omfordelt. Dette vil indebære en mere retfærdig fordeling af støtten, da alle bedrifter får lige betaling pr. hektar. (s.114)

Derefter følger et afsnit, der beregner den del af lønnen, der udbetales til landbrugshjælpere, som udgøres af CAP-finansiering – på bedrifter af forskellig størrelse. Det er virkelig svært at forstå matematikken bag og de mange tal, der er involveret, men det bunder i denne analyse: Jo større bedriften er, jo mindre andel af lønningerne kommer fra EU-kassen.

Pointen er: "Tallene viser, at mindre landbrug allerede har en stor fordel, når det kommer til arbejdsindsatsen i forhold til det modtagne tilskud gennem direkte betalinger. Omfordeling ville gøre denne ulighed endnu større, hvilket ikke ville være fornuftigt, de mindre bedrifters økonomiske levedygtighed taget i betragtning." (s.114)

For at retfærdiggøre undtagelsen fra at gennemføre omfordeling indeholder CSP-en endelig en fodnote i teksten, der henviser til artikel 29, § 1 og artikel 98 i CSP-forordningen. Af den danske fortolkning af artiklerne fremgår det, at medlemslandene på trods af den obligatoriske omfordeling har bemyndigelse til at anvende 'andre virkemidler og indgreb', hvis de kan påvise, at 'et sådant behov' dækkes på fyldestgørende måde.

De sidste sætninger i dette afsnit bringer os tilbage til begyndelsen.

"Desuden er det ikke ønskeligt, at støtten

til de større bedrifter mindskes som følge af omfordelingen, da dette sandsynligvis vil forringe landbrugssektorens konkurrenceevne i Danmark. Større og mellemstore landbrug er mere afhængige af tilskuddene i den kommende periode, når betalingsrettighederne forsvinder. Derudover viser solvensen (på de større bedrifter), at de er mere sårbare over for ændringer i indkomsten end deltidsbedrifter.” (s.115)

Holder argumenterne i den danske CSP?

Der er mange uopklarede problemer i denne forbindelse.

1. Først kan konstateres, at ikke skelnes klart mellem småbrug og deltidslandbrug i Danmark.
2. Ifølge logikken i den danske CSP er små bedrifter mere levedygtige end store. Burde det ikke tilskynde til at støtte eksistensen af disse gårde?
3. Selve omfordelingen, når betalingsrettighederne udfases, vil i overvejende grad komme de største landmænd til gode, da hektarmængden bestemmer, hvor mange penge der modtages.
4. Mængden af arbejdsindsats på mindre bedrifter er som nævnt ovenfor kun 35 timer/år. At fremføre argumentet om, at den marginalt højere lønstøtte, som mindre bedrifter modtager, udgør en omfordeling, virker noget søgt.
5. En betydelig mængde af påstandene og beregningerne i CSP-en er uden reference.

Det kræver en stor indsats og meget tid at læse den danske CSP – endsige at forsøge

at slå den fremlagte dokumentation op og kontrollere gyldigheden af påstandene. Om DG-Agri-revisorerne har gjort dette er uklart, men det gjorde småbønderne (FBLL).

De skrev et klagebrev til den polske landbrugskommissær i april 2023, og senere fulgte Familielandbruget (en del af den store lobby-organisation L & F) trop.

I FBLLs brev behandler de nogle af de netop nævnte problemer samt nogle mere tekniske. Her er et kort uddrag:

– en analyse, der angiveligt viser, at en ”overvægt” af bedrifter, der er mindre end det danske gennemsnit (68,8 hektar), vil søge om økoordningsstøtte og koblede slagtepræmier. Disse foranstaltninger ”forventes” at give ”ca.” 6 % mere støtte til mindre end større bedrifter. Hvordan slagtepræmier kommer små bedrifter til gode, der ikke producerer slagtedyr, er uklart. Desuden giver den danske strategiske CAP-plan ikke selve analysen, og analysen er ikke refereret. Læseren kan derfor ikke vide, hvem der har udført det, og læseren kan ikke kontrollere eventuelle beregninger, der måtte være foretaget.

– Ophøret af direkte betalingsrettigheder i januar 2023 vil efter planen primært ske på bekostning af producenter af kvæg og stivelseskartofler, men det vil også overføre penge fra store til små bedrifter. Hvordan det sidste formodes at ske, er ikke forklaret eller dokumenteret.

Vi mener, at disse begrundelser for fravigelse ikke ”behørigt demonstrerer, at omfordelingsbehovene er relevant imødekommet gennem andre interventioner/instrumenter under søjle I.”

Konklusion

Bruxelles' svar på brevet fra FBLL var venligt og uforpligtende. Der er muligvis mere indflydelse bag Familielandbrugets klage, men det vil vise sig.

Hvorfor fik den danske CSP i første omgang Kommissionens godkendelse i betragtning af arten af argumenterne og den manglende dokumentation? Det forekommer plausibelt, at hvis valget stod mellem yderligere forsinkelse i selve implementeringen ved at bøje den danske CSP efter bogstaven for CAP eller blot at lade danskerne få deres vilje, var det sidste at foretrække. Processen havde allerede taget meget længere tid end forventet, og i mellemtiden står Unionen over for andre mere påtrængende udfordringer. Men det er nedslående for de mindre landmænd

i hele Europa, især, som i det danske tilfælde, hvis de gør sig umage med at engagere sig i processen og kommunikere stridsspørgsmålene til Bruxelles, blot for at blive afvist.

Og det retter et spørgsmål direkte til hjertet af den nuværende fælles landbrugspolitik. Hvis Kommissionen blot gummistempler CSP-erne, står det alle medlemslande frit for at lade de nationale hensyn bestemme, hvordan de finder det passende at implementere Farm to Fork-strategien - og faren lurer for, at det bliver business-as-usual og ingen reel reform.

[1]

[https://research.ku.dk/search/result/?pure=en/publications/vilkaar-virkeligheder-vanskeligheder-i-dansk-landbrug\(77bff-d55-53c9-4531-ac65-b3e7cfc3d510\).html](https://research.ku.dk/search/result/?pure=en/publications/vilkaar-virkeligheder-vanskeligheder-i-dansk-landbrug(77bff-d55-53c9-4531-ac65-b3e7cfc3d510).html)

[2]

<http://www.organictoday.dk/landbrugstop-optraeder-under-falsk-varebetegnelse/>

Download this article as a PDF

En vindmølle på en mark i Danmark

Sommermøde 2023

v. bestyrelsen

Sæt allerede nu kryds i kalenderen ved d. 12. august.

Turen går i år til hele to steder på Sjælland, nemlig først

– Mosegaarden, v. Tannie og Linne, Knabstrupvej 18, 4420 Regstrup

og så

– Pia og Steen Nørhede, Birkegårdsvej 17, 4360 Kirke Eskilstrup

Der bliver udsendt et nyhedsbrev med en mere detaljeret invitation med program sidst i juli. Har du ikke internet/mail, er du velkommen til at ringe til os. Se også under Formandsreplik først i bladet.

Video-dokumentationen fra konferencen om Vurderingsstyrelsen på STORE BÆREDYGTIGHEDSDAG

Konferencen blev afholdt fredag d. 5. maj 2023, St. Bededag i Fællessalen på CHRIS-TIANSBORG. Kort om baggrunden for dagen: Øko-net har taget initiativ til at lancere Store Bæredygtighedsdag som fremtidig erstatning for Store Bededag - og det skete med en snig-start allerede fredag d. 5. maj 2023 på den sidste St. Bededag.

Øko-net og Frie Bønder - Levende Land afholdt i fællesskab og samarbejde konferencen om bæredygtighed, i år med fokus på den ny beskatning af mindre landejendomme - med følgende titel:

**"Der er noget helt galt i Danmark!
- Hvad er Regeringen og Vurderingsstyrelsen i gang med at gøre ved de små bæredygtige landbrug og livet i landdistrikterne!?"**

Til konferencen, der havde et ganske omfattende program, der blev filmet i god kvalitet, og de enkelte sekvenser med hver sin oplægsholder kan nu ses på Frie Bønder - Levende land og Øko-nets hjemmesider og via Facebook fra relevante sider og grupper.

Her er de direkte links til de enkelte oplæg og debatter. Og nederst et samlet link fra fotografen til en side hvor de alle ligger.

Søren Steen Andersen,
(V), borgmester i Assens Kommune
<https://youtu.be/JiKNyILvIP0>

Franciska Rosenkilde,
(Å), MF, politisk leder i Alternativet
<https://youtu.be/63uGrM54sBo>

Ole Kjærulff Davidsen,
Frie Bønder – Levende Land / La Via Campesina Denmark
<https://youtu.be/koZDm2IywPg>

Niklas Milthers,
kok og regenerativ gartner, Nordhøjgård, Sydfyn
https://youtu.be/oz0leoM_yFo

Rasmus Blædel Larsen,
phd. i landbrugets rammevilkår / radiovært på den2radio.dk
<https://youtu.be/moFNvWpoVyl>

Kjeld Hansen,
journalist, Bæredygtighed ApS / Gylle.dk
<https://youtu.be/rxabLgbWjCM>

Lars Myrthu-Nielsen,
daglig leder, Øko-net
<https://youtu.be/RO4kW8pAoyY>

Link til samlet oversigt på Christianshavns Kvarter, der lavede optagelserne i Fællessalen på Christiansborg:

<https://christianshavnskvarter.dk/2023/05/oko-net-pa-christiansborg/>

Find også optagelserne på:

<https://eco-net.dk/> <https://friebonderlevendeland.com/>

Find arrangement som Begivenhed på Facebook og se hele programmet og invitationen:

<https://fb.me/e/1594aaGOu>

De bedste hilsner med opfordring til fortsat at stå sammen fra

Lars Myrthu-Nielsen,

Daglig leder i Øko-net,

mobil: 40 73 43 24

Ole Kjærulff Davidsen,

bestyrelsesmedlem, Frie Bønder - Levende Land /La Via Campesina Denmark,

mobil: 26 84 90 90

LEVENDE LAND

Medlemsblad for Frie Bønder

Foto Rod Long

Sommer 2023

